

Вісімдесят років від радянських авіанальотів на Чеську республіку

Чеська республіка, як і вся Європа готуються до 80-х роковин завершення, найкривавішої з воєн - Другої світової, яка на європейському континенті завершилась 8 травня 1945 року. Чехія, яку в 1938 році зрадили союзники, віддавши на поталу Гітлеру, в статусі протекторату Третього рейху - теж чекала на звільнення. Власне, країну звільняли як червоноармійці так й американці. Хоча, після Другої світової війни Чехословацька республіка на десятиліття потрапила в орбіту СРСР та стала країною соціалістичного табору, членом РСВ – Ради економічної взаємодопомоги й членом військового, Варшавського пакту 1955 року.

Однак, мова не про країну-заручницю комуністичного режиму - Чехію а про маловідомі сторінки історії, які довгі роки - замовчувались комуністами а факти - банально фальсифікувались. Й, саме зараз - на часі, зазирнути в минуле та нагадати сучасникам про криваві події 80-ти річної давнини на землях Богемії та Моравії, за участі радянської армії, що дозволить багатьом з нас зрозуміти суть нинішньої російської агресії по відношенню до України та маніпуляцій і фейків, які сьогодні продовжують продукувати спадкоємці «дедов которие воєвали».

Мова піде про бомбардування чеських та моравських міст в останні години Другої світової війни, інформація про які залишається одним із найсуперечливіших та найменш досліджених розділів чеської історії. У той час як [американські авіанальоти, наприклад, на Прагу 14 лютого чи Пльзень 25 квітня 1945 року, стали частиною публічних дебатів та історіографії, радянські авіанальоти 8 і особливо 9 травня 1945 року часто замовчувалися або спотворювалися](#). Довгий час існувало твердження, що атаки здійснювали німецькі пілоти. Однак, насправді це була масштабна військова операція Червоної армії.

Ще в лютому 1945 року радянська авіація бомбардувала моравську Оставу, але після цього радянські операції більш-менш уникали чеської частини протекторату. Німці мали великі побоювання щодо 2-ї Повітряної армії, але як частина 1-го Українського фронту маршала Конєва, вона була повністю зайнята наступом на Берлін, тому взагалі, навіть - не оглядала Крконошські та Орлицькі гори, за винятком кількох розвідувальних польотів.

Ситуація змінилася лише на початку травня, коли основні частини сталінської армії почали залишати Берлін, з метою підготовки до нападу на протекторат. Основний напрям здійснювався з півночі вже 6-7 травня. На щастя, мешканці чеських міст уникали бомбардувань, лише через те, що в перші дні травня була жахлива погода, і жодна зі сторін не могла використати авіацію. Однак, вже 8 травня погода прояснилася, що уможливило 2-й повітряній армії негайно атакувати північну, частково східну та центральну Богемію. Натомість, з південного сходу, з аеродромів на австрійсько-словацькому кордоні, 5-та повітряна армія здійснювала атаки, здебільшого на Центральну Моравію та Високогір'я.

Метою авіаударів з боку Червоної армії було знищення німецьких колон, що відступали в напрямку наступаючих військ союзників та які мали на меті здатись в американський полон. Так, згідно з капітуляцією Вермахту від 8 травня 1945 року, всі німецькі частини повинні були залишатися на місцях і скласти зброю перед тими військами, які їх оточили. Однак, багато хто намагався втекти на Захід, до американської окупаційної зони, де була надія на менш жорстоке поводження з німецькими військовими. Саме через це, радянське командування відреагувало відправленням авіації, щоб зупинити й знищити ці відступаючі частини. Загалом, атаки очолювали, вже згадувані - [три радянські повітряні армії: 2-га, 5-та та 8-ма, які здійснили біля 2000 бойових вильотів](#), а самі атаки були спрямовані на колони техніки й солдатів, залізничні вузли та міські райони, де відступаючи - рухались німецькі війська.

Однак, повітряні атаки мали жорстокі й трагічні наслідки для чеських мирних жителів. Так, історики нарахували 66 бомбардувань, причому найбільше постраждали такі населені пункти, як: Гротовіце, Круцембурк, Ждірець над Дубравою, Мельник, Роудніце над Лабом, Бишице а, найбільше - Млада Болеслав. Через це, щонайменше 1300 мирних жителів загинули в Богемії та Моравії, внаслідок радянських авіанальотів в останні години Другої світової війни у Європі.

Тим не менше, війна є війною і людські жертви, включаючи й цивільних осіб, на жаль - неминучі. Інша справа, що післявоєнна критика з боку СРСР, наприклад, надмірності атомних бомбардувань американцями, японських: Хіросіми та Нагасакі чи «варварського» бомбардування союзниками німецького Дрездена, обходила мовчанням подібні дії радянської авіації у Європі чи послуговувалась маніпуляціями та замовчуванням фактів.

Тобто, навіть у той час, як Червона Армія, відкрито говорила про свою, бойову діяльність в небі наприкінці війни, чехословацька історіографія до 1989 року, практично - мовчала під тиском політичної реальності а окремі, статті про радянські авіанальоти були винятковими й обережними. Спогади цивільних осіб, які пережили бомбардування чеських населених пунктів, залишали питання без відповіді: чому, коли капітуляція вже закінчилася та чому без попередження? Деякі льотчики у своїх мемуарах висловлювали збентеження з приводу того, що їх відправили в бій у «перший день миру». Однак, за наявними даними, маршал Конєв діяв без зайвих емоцій а накази про атаки віддавав телефоном, щоб запобігти втечі німців та солдатів армії Власова.

Й, навіть на 80 році, [з дня фатального авіанальоту, наприклад, на місто Млада Болеслав, де загинуло найбільше людей: 145 цивільних осіб та 400 німців - бракує комплексних досліджень та якісної вітчизняної документації](#). А сталося це 9 травня 1945 року, тобто в перший день миру, коли біля десятої години ранку над містом з'явилися літаки. Люди на вулицях махали їм руками, думаючи, що це літаки Червоної Армії, але літаки невдовзі почали скидати бомби. Внаслідок авіаудару було зруйновано 32 будинки, серйозно пошкоджено ще 105 будинків, частково - 396 будинків, а також було пошкоджено автомобільний та лікєро-горілочний заводи, фабрика з виробництва акумуляторів. Це сталося через постійне бомбардування, коли на вже згадувану Младу Болеслав було скинуто, загалом 700 авіабомб, вагою від 2,5 кг до 700 кг, з яких 662 вибухнули. Найбільше жертв авіаудару забрала зона перед будівлею військових казарм на вулиці Їчинській. Авіаудари завдали значної шкоди історичному центру міста, позаяк ніхто не очікував авіанальоту на Младу Болеслав, фактично - після закінчення війни.

До жалю, тогочасні жандармські книги та інші записи, цих жахливих нападів - часто є неповними а дані, майже повністю відсутні за певні дні. Й саме тоді, коли радянська історіографія розглядала ці напади як законні військові операції, чеська точка зору була й на жаль – залишається часто суперечливою, емоційно зарядженою та позначена ідеологічним минулим.

Натомість, увесь наступ Червоної Армії супроводжувався пропагандистською кампанією, яку несли в маси, насамперед - чеські комуністи та які поширювали слухи про те, що чеські міста бомбардували німецькі літаки. Однак, історичні документи доводять, що це були радянські літаки, які призначалися для підтримки затриманого просування радянських наземних військ.

Так, 8 травня 1945 року, близько полудня, мешканці чеського містечка Гротовіце вітали визволителів Червоної Армії перед місцевим замком. Однак їхня радість несподівано обернулася величезною трагедією, коли у небі з'явився невеликий радянський літак і скинув на місто три бомби. Одна з них впала посеред натовпу на площі перед замком, де відразу загинуло 114 мирних жителів та 36 солдатів Червоної армії. Осколки бомб, буквально розривали людські тіла а, за словами свідків, вся площа була вкрита шматками кінцівок, всюди була кров. Й саме тоді, коли у місті мала б панувати радість та полегшення від завершення війни, Гротовіце занурилось у неймовірний біль та смуток, які надовго охопили все місто.

Саме в той день й у тому самому місті загинув й радянський командир 208-ї самохідної артилерійської бригади «Двіна» полковник Сахаров. Однак, фотографія з його поховання, в цілях пропаганди, була підписана, як прощання з офіцером Червоної армії 9 травня у Празі, який загинув від нацистського обстрілу, що було неправдою, як й немало фактів, які було спотворено - навмисне. Таким чином, можна з впевненістю вважати, що 8 та 9 травня 1945 року йшлося вже не про підтримку наземних військ, як це мало місце до цього а, виключно - про демонстрацію сили.

Очевидно, що сьогодні настав час розповісти правдиво та відкрито про вищевказані події. Й, хоча мова не про судовий процес та не про загальне звинувачення але - про розуміння. Адже травень 1945 року залишається не тільки потужним символом перемоги над нацизмом, але також попередженням про те, як легко розпочати війну і як її важко завершити, якщо взяти до уваги кількість жертв ті нищівні руїни, які мали місце по всій Європі ще довгі післявоєнні роки. Крім того, жертви заслуговують на те, щоб їх почули. А от історію, якою б незручною вона не була - слід знати та вчити правдиво: без замовчувань, без прикрас, без виправдань.

Й саме сучасна історія російсько-української війни за 3 роки, дає розуміння того факту, що російська агресія проти України, у формах та методах, включаючи: маніпуляції, брехню, фейки - нічим не відрізняються від 80-річної, Другої світової війни.